

## บทคัดย่อ

โครงการวิจัยระบบเกษตรแบบมีส่วนร่วมบนฐานทุนท้องถิ่นในชุมชนป่าเมี่ยง ดำเนินการศึกษาในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงป่าแป๋ โดยใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกษตรกรบนพื้นที่สูงมีความรู้ และสามารถประยุกต์ใช้องค์ความรู้ร่วมกับทุนท้องถิ่นในการสร้างความมั่นคงด้านอาหารและรายได้ที่เพียงพอของครัวเรือนเกษตรกรในชุมชนป่าเมี่ยง

ผลการศึกษา พบว่า ครัวเรือนเกษตรกร 80% ใน 4 กลุ่มบ้าน ได้แก่ ปางมะกล้วย แม่ไคร้ กัวกล้วย-ปางมะโอ และแม่เลา ดำรงชีพด้วยการเกษตรเป็นหลัก มีรายได้เฉลี่ยต่อปี 146,685.47 บาทต่อครัวเรือน รายจ่ายเฉลี่ยต่อปี 111,105.05 บาทต่อครัวเรือน มีหนี้สินจากการกู้ยืมเงินของกองทุนหมู่บ้าน หรือ กข.คจ. 10,000–60,000 บาทต่อครัวเรือน และ กยศ. 150,000–200,000 บาทต่อครัวเรือน โดยครัวเรือนเกษตรกรอีก 20% เริ่มปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตจากการทำสวนเมี่ยงเป็นการทำเกษตรผสมผสาน ซึ่งแบ่งกลุ่มการดำรงชีพได้ 4 กลุ่ม ได้แก่ (1) ทำสวนเมี่ยงและปลูกกาแฟรายได้เริ่มเงา (2) ทำสวนเมี่ยงและรับจ้าง (3) ทำสวนเมี่ยง ปลูกข้าวนา และเลี้ยงสัตว์ และ (4) ทำเกษตรผสมผสาน สำหรับการศึกษาเทคโนโลยีการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสมกับพื้นที่ พบว่า (1) การศึกษาแนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชาเมี่ยง มีกลยุทธ์ทางการตลาด 4 แนวทาง ได้แก่ การขยายช่องทางการตลาด การจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน การยกระดับคุณภาพสินค้าด้วยมาตรฐานอินทรีย์ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้สื่อถึงชุมชนป่าเมี่ยง (2) การทดสอบเทคโนโลยีการปลูกฟักทองญี่ปุ่นหลังนา พบว่า การปลูกแบบจัดแถวให้ผลผลิตรวมมากกว่าการปลูกแบบขึ้นค้าง 24% และมีต้นทุนต่ำกว่า 33% แต่มักพบความเสี่ยงต่อการระบาดของโรคที่เกิดจากเชื้อรา การกัดกินผลของหนู ขนาดและสีผิวของผลไม่สม่ำเสมอ (3) การปลูกทดสอบพันธุ์อาโวคาโด พบว่า หลังปลูก 6 เดือน ต้นอาโวคาโดมีอัตราการรอดตายเฉลี่ย 94.58% และเริ่มแตกยอดใหม่ และ (4) การทดสอบเทคโนโลยีการเลี้ยงผึ้งโพรงในชุมชนป่าเมี่ยง พบว่า ยังไม่มีผลต่อการเข้ารังของผึ้งโพรงมากกว่าลึงปูนซีเมนต์ ในช่วงเดือนธันวาคม-มกราคมเป็นช่วงที่มีอัตราการเข้าทำรังของผึ้งโพรงมากที่สุด อายุรังของผึ้งโพรงที่เหมาะสมสำหรับการเก็บเกี่ยวน้ำผึ้งคือ 84-105 วัน โดยเกษตรกร 9 รายที่เข้าร่วมการทดสอบมีรายได้รวม 31,500 บาท คุณภาพน้ำผึ้งที่ได้อยู่ในเกณฑ์ดี มีค่าความชื้นระหว่าง 16.3%-17.6% จากการศึกษาทำให้ทราบถึงสถานะเศรษฐกิจและรูปแบบการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรในพื้นที่ป่าแป๋ แนวปฏิบัติที่ดีในการปลูกฟักทองญี่ปุ่นหลังนา เทคโนโลยีการเลี้ยงผึ้งโพรงบนพื้นที่สูง และแนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชาเมี่ยง โดยนักพัฒนาสามารถนำไปประกอบการทำแผนพัฒนาชุมชนและส่งเสริมอาชีพเกษตรที่สอดคล้องกับภูมิสังคมของชุมชนป่าเมี่ยงได้

**คำสำคัญ:** เกษตรนิเวศ เชิงพื้นที่ ระบบวนเกษตร ผึ้งโพรง พื้นที่สูง